

Hotspots van schade door ganzen in Nederland

A&W-rapport 2052

in opdracht van

BIJ12/Faunafonds

Hotspots van schade door ganzen in Nederland

A&W-rapport 2052

D. Bos
C. Udding

Foto Voorplaat

Foeragerende ganzen (Bianca Domhof)

D. Bos, C. Udding 2015

Hotspots van schade door ganzen in Nederland. A&W-rapport 2052.

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Opdrachtgever**Bij12**

Leidseveer 2

3511 SB Utrecht

Telefoon 085 48 62 222

Dankwoord

We willen graag Gjerryt Hoekstra bedanken voor het actieve meedenken en meewerken aan deze studie. Daarnaast zijn we alle respondenten zeer erkentelijk voor het verlenen van hun medewerking en de plezierige en leerzame gesprekken.

Uitvoerder**Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv**

Postbus 32

9269 ZR Feanwâlden

Telefoon 0511 47 47 64

Fax 0511 47 27 40

info@altwym.nl

www.altwym.nl

Projectnummer

2216sch

Projectleider

D. Bos

Status

Eindrapport

Autorisatie

Goedgekeurd

Paraaf

E. Wymenga

Datum

21 mei 2015

Kwaliteitscontrole

L. Bruinzeel

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Aanpak	3
2.1	Aanpak in drie fases	3
2.2	Ruimtelijke analyse	3
2.3	Beleid ten aanzien van schadepreventie	4
3	Data, ruimtelijke analyse en selectie	7
3.1	Beschikbare data	7
3.2	Ruimtelijke analyse	9
4	Resultaten: interviews en bedrijfsbezoeken	13
4.1	Ruimtelijke selectie	13
4.2	Telefonische interviews, en bedrijfsbezoeken	13
4.3	Consulent Faunafonds	16
5	Discussie, conclusies en advies	18
5.1	Discussie en conclusies	18
5.2	Wet- en regelgeving	19
5.3	Advies	19
6	Literatuur	21
<i>Bijlage 1</i>	<i>Analoge analyse op uurhok niveau</i>	<i>23</i>
<i>Bijlage 2</i>	<i>Vragenlijsten</i>	<i>24</i>

1 Inleiding

Het Faunafonds is een belangrijk kennis- en adviescentrum voor het beheer van de Nederlandse fauna. Enkele van de kerntaken van het Faunafonds zijn het bevorderen van maatregelen ter voorkoming en bestrijding van schade door beschermde inheemse dieren, het (laten) verrichten van onderzoek, het geven van adviezen en het verlenen van tegemoetkomingen in de schade.

Het voorkomen van landbouwschade veroorzaakt door dieren vormt een belangrijk uitgangspunt bij het beheer van dieren. Het Faunafonds constateert echter dat een goed ruimtelijk overzicht waar deze schade zich in de praktijk voordoet veelal ontbreekt. Hierdoor worden kansen gemist bij het formuleren van een effectief faunabeheer gericht op schade voorkomen dan wel verminderen tot een acceptabel niveau.

De indruk bestaat, althans in de provincie Utrecht, dat er bepaalde gebieden c.q. concentraties van agrarische bedrijven zijn aan te wijzen die vaker kampen met faunaschade dan andere gebieden c.q. andere bedrijven met eenzelfde of soortgelijke bedrijfsvoering en/of samenstelling. Voorts dat relatief een kleine groep agrarische bedrijven resp. een beperkt aantal gebieden in Utrecht verantwoordelijk is voor een groot deel van de geclaimde schade. Hierin ligt de aanleiding voor een vraag door het Faunafonds aan Altenburg & Wymenga om, samen met Projecten LTO Noord, werkzaamheden uit te voeren in dit kader.

De gedachte is dat het in potentie mogelijk is om een vermindering van het uitgekeerde bedrag aan schadetegemoetkomingen te bewerkstelligen, als er een beter begrip is van de reden waarom deze concentraties van schademeldingen bestaan. Is de oorzaak bijvoorbeeld gelegen in het niet volledig benutten van de mogelijkheden tot preventie, en ligt het aangrijpingspunt in de effectiviteit van schadebestrijding, of zijn er andere oorzaken aan te wijzen?.

Doel

Doel van dit project is om te komen tot een reductie van de landbouwschade veroorzaakt door ganzen en daardoor een vermindering van het uitgekeerde bedrag aan schadetegemoetkomingen.

Vragen

Het project 'Hotspots van schade door ganzen in Nederland' dient antwoord te geven op de volgende vragen:

- 1) Welke oorzaken zijn aanwijsbaar voor het feit dat bepaalde gebieden c.q. clusters van bedrijven aanzienlijk vaker een beroep doen op het Faunafonds dan hun naburige collega's buiten deze gebieden?
- 2) Welke oorzaken zijn aanwijsbaar voor het feit dat in zich deze hierboven beschreven gebieden ook bedrijven bevinden die aanzienlijk minder vaak of geen beroep doen op het Faunafonds?
- 3) Kan, gegeven deze kennis, het beroep dat deze bedrijven op het Faunafonds doen voor schadetegemoetkomingen worden beperkt?

Inperking

De beschikbare data beslaan de periode 2009-2013. We beperken ons daarom tot die periode. Verder beperken we de interviews tot drie provincies. Dat zijn Utrecht, omdat daar oorspronkelijk de vraag vandaan is gekomen, Friesland en Noord-Holland, omdat dat de provincies zijn met de grootste omvang van schademeldingen.

2 Aanpak

2.1 Aanpak in drie fases

Het beantwoorden van de onderzoeksvragen berust op een kwalitatieve interpretatie van het relatieve belang van de complexe factoren 'beleid', 'gewaskeuze & ligging van het bedrijf' en 'sociale factoren'. Door een gedegen kwantitatieve analyse uit te voeren in het voortraject, kunnen we kwalitatieve bevindingen uit interviews en gesprekken wel beter duiden en sturen.

Op landelijke en provinciale schaal zijn er gebieden waar meer en minder ganzenschade optreedt. Dit heeft te maken met de aard van het landschap en de ruimtelijke spreiding van de ganzen als gevolg daarvan. Maar ook binnen dergelijke gebieden zal er verschil bestaan in hoeveelheid schade die er per relatie van het Faunafonds wordt gemeld. Grondgebruikers die relatief veel melden noemen we 'bovenmelders' en grondgebruikers die relatief weinig melden duiden we aan als 'ondermelders'. Hierna (in paragraaf 2.2) zullen we de twee categorieën in statistische zin definiëren. De aanpak zal zijn om heel gericht contrasterende situaties op te zoeken. We hebben een steekproef van bovenmelders benaderd, maar ook grondgebruikers uit hetzelfde gebied die niet dan wel veel minder vaak schade melden of een kleinere schade melden.

Daarnaast hebben we gesproken met jagers en taxateurs van het Faunafonds die vanuit een ander perspectief handelen dan de geïnterviewde grondgebruikers, en een andere taak hebben bij de bestrijding van gewassenschade veroorzaakt door ganzen.

Om de juiste mensen te selecteren zijn de volgende drie stappen logisch:

- Fase I. Ruimtelijke analyse schade (doel: kwantificeren van de rol van de factoren ecologie en beleid, alsmede een selectie van gesprekspartners voor fase II);
- Fase II. Interviews en gesprekken per telefoon;
- Fase III. Bedrijfs- en veldbezoek.

In samenhang met een samenvatting van de regelgeving en de ontheffingsvoorwaarden m.b.t. schadebestrijding volgt de evaluatie van de onderzoeksvragen.

2.2 Ruimtelijke analyse

Op basis van de database van schademeldingen van het Faunafonds maken we voor een periode van jaren (2009-2013) inzichtelijk waar de meeste schade wordt gemeld. We hebben een koppeling gelegd op niveau van het adres en we accepteren hierbij dat er dus enig gebrek is aan precisie met betrekking tot de ruimtelijke ligging van het desbetreffende perceel. We maken een kaartbeeld, waaruit de concentraties blijken in aantal meldingen per boerderij en de monetaire omvang van de meldingen per bedrijf. Bedrijfs grootte is helaas onbekend.

We bestuderen het resulterende kaartbeeld in relatie tot de voor de ganzen belangrijke foerageer- en rustgebieden en slaapplekken. Hierbij kwantificeren we in hoeverre (landschaps-)ecologische redenen een verklaring kunnen vormen voor de waargenomen omvang en frequentie van schademeldingen.

Deze exercitie leent zich nadrukkelijk voor een statistische analyse. Statistisch gezien is het nl. te toetsen of de factoren 'provincie', 'afstand tot de slaapplek', en 'afstand tot een

foerageergebied' helpen om de bestaande variatie te verklaren. Uit deze analyse volgen de 'bovenmelters' en 'ondermelters' op objectieve manier. We kunnen de groepen nu ook definiëren op basis hiervan: Een 'bovenmelder', of een 'concentratie van bovenmelters' staat voor een bedrijf of een gebied waar de frequentie en/of omvang van schademeldingen hoger is dan verwacht mag worden op grond van het landelijke, provinciale of zelfs lokale gemiddelde, dit afhankelijk van het schaalniveau waarop men kijkt. De 'ondermelder' is het tegenovergestelde hiervan, maar wel gelegen in hetzelfde gebied van bovenmelters.

Om een onderscheid te kunnen maken naar bovenmelters en ondermelters is het aantal meldingen en de som van de getaxeerde bedragen per melder (RelatiefID) berekend. Om te kunnen zien hoe die bedragen zich verhouden tot de bekende relaties (van het Faunafonds/Bij12) in de buurt zijn twee vergelijkingen gemaakt:

- 1) ten opzichte van een gemiddelde per melder in hetzelfde uurhok; en
- 2) ten opzichte van de verwachting op grond van Provincie en afstand tot een ganzenslaapplaats of ganzenfoerageergebied.

Beide methodes beogen hetzelfde, namelijk onderscheid maken tussen bovenmelters en ondermelters, maar de aard en de schaal van de berekeningen zijn verschillend. Het zal blijken dat ze overeenkomstige resultaten opleveren.

Ad1) de som van de getaxeerde bedragen en het aantal melters zijn berekend per uurhok over de jaren 2009-2013. Hieruit is berekend wat een gemiddelde melder getaxeerd krijgt. De afwijking van een individuele melder hiervan is berekend als een percentage. Een afwijking van plus 100% betekent dat de melder geen schade had (dit zijn ondermelters). Een afwijking van – 100% duidt op twee keer zoveel schade als de gemiddelde melder in dat uurhok (dit zijn bovenmelters).

Ad 2) We hebben een variantie-analyse uitgevoerd om te toetsen of de hoeveelheid getaxeerde schade per melder, over de jaren 2009-2013, afhankelijk is van Provincie en de afstand tot de slaapplaats of ganzenfoerageergebied. Een dergelijk statistisch model levert een verwachte waarde op, die kan worden vergeleken met de werkelijke waarde per melder. De afwijkingen zijn berekend als de gestandaardiseerde residuen van deze variantie analyse. De ondermelters zijn degenen met negatieve afwijkingen en andersom.

De bekende meldingen, en de afwijkingen ten opzichte van de verwachting, zijn ruimtelijk inzichtelijk gemaakt door ze op kaart te plotten.

De factor 'provincie' zegt iets over 'beleid', 'cultuur', en 'landschap'. Om daar meer over te kunnen gaan zeggen vatten we hieronder het beleid ten aanzien van schadepreventie en ontheffing samen op basis van relevante stukken en interviews met betrokken ambtenaren. We leggen hierbij de nadruk op de drie provincies waar we ons met name op richten.

2.3 Beleid ten aanzien van schadepreventie

Het voorkomen en bestrijden van ganzenschade kan provinciaal ingevuld worden middels vrijstellingen, ontheffingen en of aanwijzingen. Hier volgt een inventarisatie van de voorschriften die hierbij behoren van de provincies Friesland, Noord-Holland en Utrecht.

Aan het gebruik van ontheffingen en vrijstellingen om gewassenschade te voorkomen en te bestrijden door afschot zijn gebruiksvoorschriften verbonden over aanvrager, uitvoerder, gewassen, periode, tijd en terug rapporteren over het gebruik. Hieronder wordt op hoofdpunten

een inventarisatie gemaakt over de periode 2009-2013 per provincie opgedeeld in winter- en zomerperiode met de data 1 april en 1 oktober voor de Grauwe gans, Kolgans en Brandgans. Het gebruik van preventieve maatregelen om gewassenschade te bestrijden is middels een vrijstelling geregeld. In Noord-Holland is daar legselbeperking aan toegevoegd. Wellicht ten overvloede wordt gemeld dat voor Canadese gans een landelijk vrijstelling van kracht was. Nijlganzen en soepganzen genieten geen bescherming maar om de schade te bestrijden middels afschot is een aanwijzing noodzakelijk om het gebruik van het geweer toe te staan.

Friesland

Overwinterende Grauwe - en Kolganzen

Om de schade aan kwetsbare gewassen te bestrijden middels afschot heeft de provincie een vrijstelling ingesteld van 1 oktober tot 1 april exclusief natuur- en foerageergebieden op basis van een aangevraagde en verkregen toestemming/machtiging. Afschot mocht worden gepleegd van zonsopkomst tot 12.00 uur onder voorwaarde van gelijktijdig 2 aanwezige preventieve maatregelen. Na de machtigingsperiode moest binnen 4 weken worden terug gerapporteerd over het gebruik.

Overzomerende Grauwe, Kol- en Brandganzen

Om de schade te bestrijden middels afschot heeft de provincie drie ontheffingen voor Grauwe Grauwe gans, Kolgans en Brandgans. De afschotperiode van Grauwe gans en Kolgans is van 1 april tot 1 oktober. Die voor de Brandgans van 1 juni tot 1 oktober. Het afschot mocht worden gepleegd van zonsopkomst tot zonsondergang onder voorwaarde van gelijktijdig 2 aanwezige preventieve maatregelen. De ontheffing tot afschot van Grauwe gans mag in de gehele provincie worden gebruikt. Voor Brand- en Kolgans heeft de provincie alleen de gebieden van die WBE's aangewezen waar daadwerkelijk belangrijke gewassenschade is geconstateerd door het Faunafonds.

Legselbeperking was bij ontheffing/machtiging toegestaan, maar per nest moesten twee eieren ongemoeid worden gelaten. Voor 1 juli moest hierover worden terug gerapporteerd.

In 2010 is de afschotperiode gewijzigd van een halfuur voor zonsopkomst tot een uur na zonsondergang. Kunstmatige lokmiddelen mochten bij Grauwe ganzen worden gebruikt van 1 april tot 1 augustus. Gedurende deze periode behoefden geen preventieve maatregelen te worden getroffen.

Ook de voorschriften voor legselbeperking is in 2010 gewijzigd: alle eieren mochten worden behandeld maar minimaal twee moesten worden achtergelaten.

Noord-Holland

Overwinterende Grauwe - en Kolganzen

Om de schade aan kwetsbare gewassen te bestrijden middels afschot heeft de provincie een ontheffing ingesteld van 1 oktober tot 1 april exclusief natuur- en foerageergebieden op basis van een aangevraagde en verkregen toestemming/machtiging. Afschot mocht worden gepleegd van 1 uur voor zonsopkomst tot 12.00 uur (wordt niet vermeldt in de ontheffing) als ondersteuning van preventieve maatregelen. Het afschot moest minimaal 24 uur van te voren worden gemeld bij de provincie.

Overzomerende Grauwe, Kol- en Brandganzen

Om de schade te bestrijden middels afschot heeft de provincie drie ontheffingen voor Grauwe Grauwe gans, Kolgans en Brandgans. De afschotperiode van Grauwe gans en Kolgans is van 1 april tot 1 oktober. Het afschot mocht worden gepleegd van een uur voor zonsopkomst tot een uur na zonsondergang. Het afschot van Brandganzen mocht plaatsvinden van 1 mei tot 1 oktober. Voor broedparen Grauwe ganzen was er een ontheffing van kracht van 1 februari tot 1

april. De ontheffingen tot afschot mocht alleen in de gebieden van de WBE's plaatsvinden waar daadwerkelijk belangrijke gewassenschade is geconstateerd door het Faunafonds. Het afschot moest minimaal 24 uur van te voren worden gemeld bij de provincie. Gedurende maximaal 1 week mocht dan afschot worden gepleegd.

Legselbeperking was toegestaan middels een vrijstelling onder voorwaarde van een week van te voren melden bij de Fbe. Gedurende een week mocht dan legselbeperking worden toegepast. Voor 1 juli moest worden terug gerapporteerd over de resultaten.

In de omgeving van Schiphol zijn in 2012 ontheffingen/aanwijzingen verleend voor het vangen en doden van Grauwe ganzen ten behoeve van de veiligheid van het vliegverkeer.

Utrecht

Overwinterende Grauwe - en Kolganzen

Om de schade aan kwetsbare gewassen te bestrijden middels afschot heeft de provincie een vrijstelling ingesteld van 1 oktober tot 1 april exclusief natuur- en foerageergebieden op basis van een aangevraagde en verkregen machtiging/toestemming. Afschot mocht worden gepleegd van zonsopkomst tot 12.00 uur onder voorwaarde dat per week minimaal twee verjagingsacties plaatsvindt door bijvoorbeeld mensen of met honden. Verjagen met afschot dient maximaal 4 weken en minimaal 24 uur van te voren worden gemeld. Resultaten moeten binnen 48 worden gemeld.

Overzomerende Grauwe, Kol- en Brandganzen

Om de schade te bestrijden middels afschot heeft de provincie een aantal ontheffingen voor Grauwe gans, Kolgans en Brandgans. De afschotperiode van Grauwe gans en Kolgans is van 1 april tot 1 oktober. Het afschot mocht worden gepleegd van zonsopkomst tot na zonsondergang. De ontheffingen tot afschot mocht alleen in de gebieden van de WBE's plaatsvinden waar daadwerkelijk belangrijke gewassenschade is geconstateerd door het Faunafonds. Afschot mocht alleen plaatsvinden van groepen groter dan 5 ganzen en per actie niet meer dan twee schieten en er moesten minimaal 2 preventieve middelen aanwezig zijn. Voor Grauwe ganzen is voor 2009 een afschot quotum ingesteld van 6.682 en 989 exemplaren voor de jaren 2010-2013.

Vanaf juni 2009 is een aanvullende ontheffing versterkt voor afschot uit voer-/vaartuigen en is tevens is een ontheffing versterkt voor legselbeperking van Grauwe, Brand- en Kolganzen.

Mei 2010 tot oktober 2013 is een aanvullende ontheffing verleend voor Brand- en Grauwe ganzen voor afschot van een 1 uur voor zonsopkomst. Voor de veiligheid van het luchtverkeer is in juni 2011 een aanvullende ontheffing voor afschot verstrekt voor de WBE's Vecht en Veenstreek en Amstelland van respectievelijke 2484 en 329 Grauwe ganzen. In september 2012 is een nieuwe ontheffing voor afschot van Brandganzen versterkt voor de WBE's Kromme Rijn gebied, Lopikkerwaard en Eems.

3 Data, ruimtelijke analyse en selectie

3.1 Beschikbare data

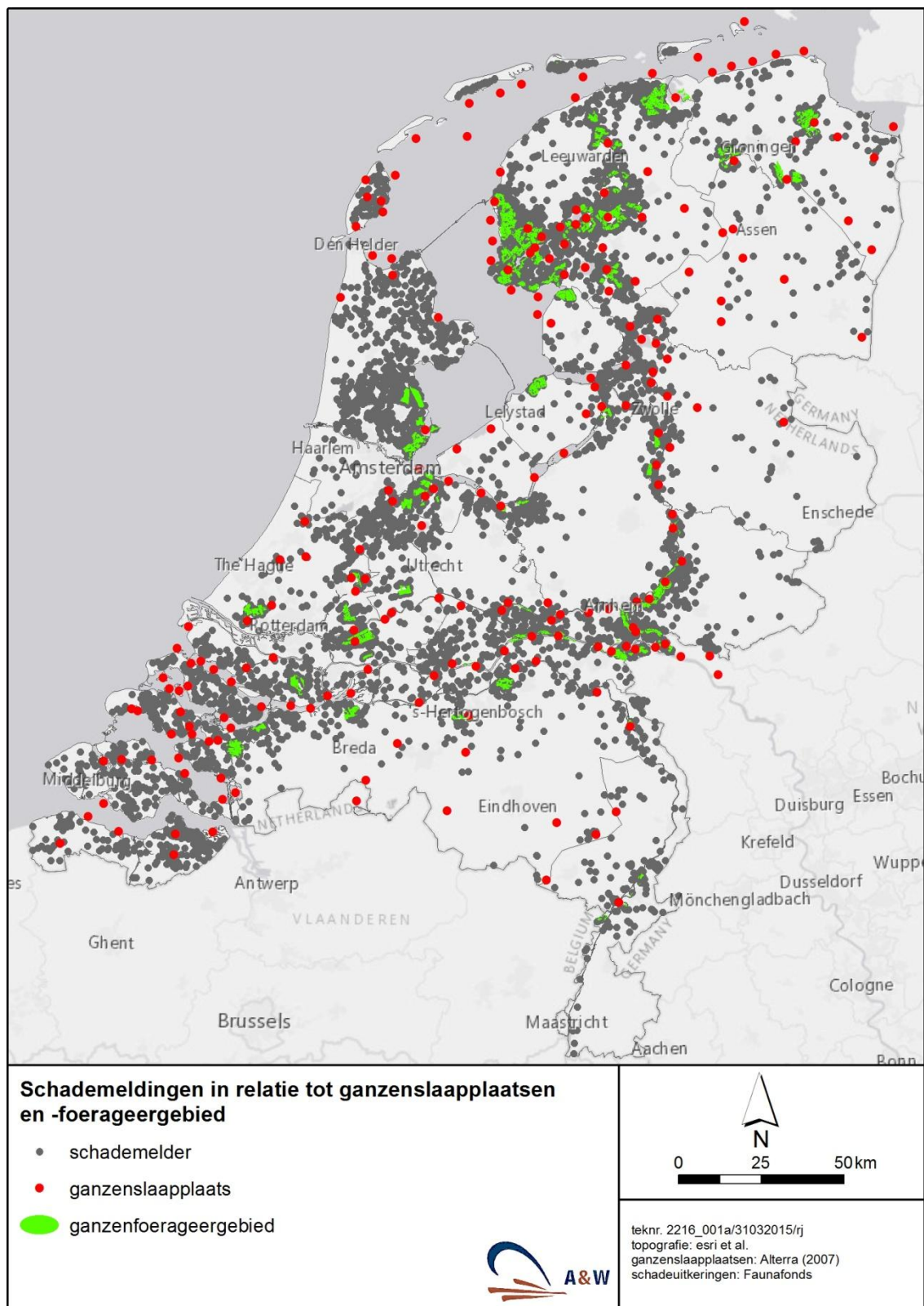
Van Bij12 hebben we een file met 58922 records met schademeldingen over de jaren 2009-2013. Het gaat om schade gerelateerd aan ganzen en Smienten. In totaal gaat het om een bedrag van € 71 miljoen getaxeerde schade. Daarvan is € 65,5 miljoen daadwerkelijk uitgekeerd. Slechts een klein deel van de dossiers is nog niet afgesloten. In de rest van deze studie praten we vooral over de getaxeerde schades.

De schade wordt geclaimd op 67 gewassen, maar verreweg het meeste op blijvend grasland (87%) en wintergraan (7%). Het gaat om 6423 relaties van het faunafonds of Bij12, die we in de rest van deze studie 'melders' zullen noemen. De bedragen verschillen per jaar. In 2011 wordt het meeste getaxeerd, ten dele omdat het aangemelde oppervlak groter was, maar ook vanwege relatief hoge vergoedingen per kg droge stof gras.

De Grauwe gans is de belangrijkste soort in deze, verantwoordelijk voor 44% van alle getaxeerde schade. Daarnaast zijn Kolgans (23%) Brandgans (21%), Rotgans (6%) en Smient (4%) qua bedragen relevant. De claims vallen met name in de maanden januari (35%) feb (14%) en maart (16%).

In Friesland is het grootste bedrag getaxeerd en vallen ook de meeste meldingen (resp. 42% en 32%), gevolgd door Noord Holland en Gelderland. In 54% van de gevallen is er sprake van enige vorm van beheer overeenkomst op het perceel met de waargenomen schade. Het gaat met name om ganzenfoerageergebied of PSAN ganzenovereenkomsten. Bij de schademeldingen zijn naam en adres gegevens bekend, zodat we de meldingen op kaart kunnen plaatsen. Hierbij is dus het huisadres gekozen als benadering voor de locatie waar de percelen liggen. Er is geen informatie over het oppervlak dat een boer beheert of in bezit heeft.

We beschikken over een kaart met registratie van agrarische percelen, slaapplekken van ganzen (Alterra), ganzenfoerageergebieden en grondgebruik in Nederland.

Kaart 1. Ruimtelijke verdeling meldingen.

3.2 Ruimtelijke analyse

De meldingen van schade in Nederland zijn ruimtelijk sterk geassocieerd met de verspreiding van ganzen. Op kaart 1 is te zien dat schade met name in de bekende waterrijke gebieden valt, waaronder de kust.

De variatie tussen individuele melders is ten dele verklaard uit de provincie waar ze zich bevinden en de afstand tot de slaappleats. In een statische analyse blijken dit sterk significante voorspellers van de schade (zie tabel 1 ANOVA *resultaat*). Toch is er nog veel onverklaarde variatie. Dat is de kern van deze studie: waarom meldt de ene relatie beduidend vaker, of beduidend hogere bedragen, dan de andere, bij eenzelfde ligging ten opzichte van ganzen foerageergebied of slaappleats?

Tabel 1. ANOVA resultaat van toets op het effect van Provincie en afstand tot een ganzenslaappleats op de som van de getaxeerde bedragen. De data zijn ongetransformeerd gebruikt.

Tests of Between-Subjects Effects					
Dependent Variable: Som_getaxeerd_bedrag_diersoort					
Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	222054085389,772 ^a	23	9654525451,729	22,472	,000
Intercept	83333895908,825	1	83333895908,825	193,968	,000
Provincie	58290659901,463	11	5299150900,133	12,334	,000
Afstand_tot_slaappleats	9612980278,754	1	9612980278,754	22,375	,000
Provincie*Afstand_tot_slaappleats	30882519750,976	11	2807501795,543	6,535	,000
Error	2749179359831,885	6399	429626404,099		
Total	3777840944788,000	6423			
Corrected Total	2971233445221,657	6422			

a. R Squared =,075 (Adjusted R Squared =,071)

We hebben een analoge vergelijking gemaakt van de afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde in een uurhok per provincie. De resultaten daarvan zijn sterk overeenkomstig en daarom is de bijbehorende figuur opgenomen in de Bijlage (*Fig bijlage 1*). De afwijkingen t.o.v. het gemiddelde in het uurhok waarin de melder woont kunnen oplopen tot 1200%, dus 12 keer meer dan het lokale gemiddelde.

Figuur 1 geeft de afwijkingen ten opzichte van de verwachte waarde op grond van Provincie en afstand tot slaappleats of foerageergebied. Voorbeeld: Melder 789 in Fr is bijzonder omdat hij van de verwachting afwijkt. Dat blijkt zowel uit figuur 1 als uit figuur 2. De ligging van de voordeur is op de grens van een ganzenfoerageergebied in Friesland, uurhok 1044. In dat uurhok bevinden zich 41 andere Relaties die samen voor 667 meldingen en een getaxeerd bedrag van 38.000 euro staan. Deze melder heeft 41 meldingen gedaan en 351.000 euro getaxeerd gekregen. Dat is ongeveer 8 keer het gemiddelde. Deze melder wordt door ons als 'bovenmelder' geclassificeerd. Melder met RelatiefID 16718 (label niet te zien in de figuur) ligt op eenzelfde afstand van slaappleats en foerageergebied doet 6 meldingen en krijgt 131 euro getaxeerd in deze 5 jaar. Deze melder wordt door ons als 'ondermelder' geclassificeerd.

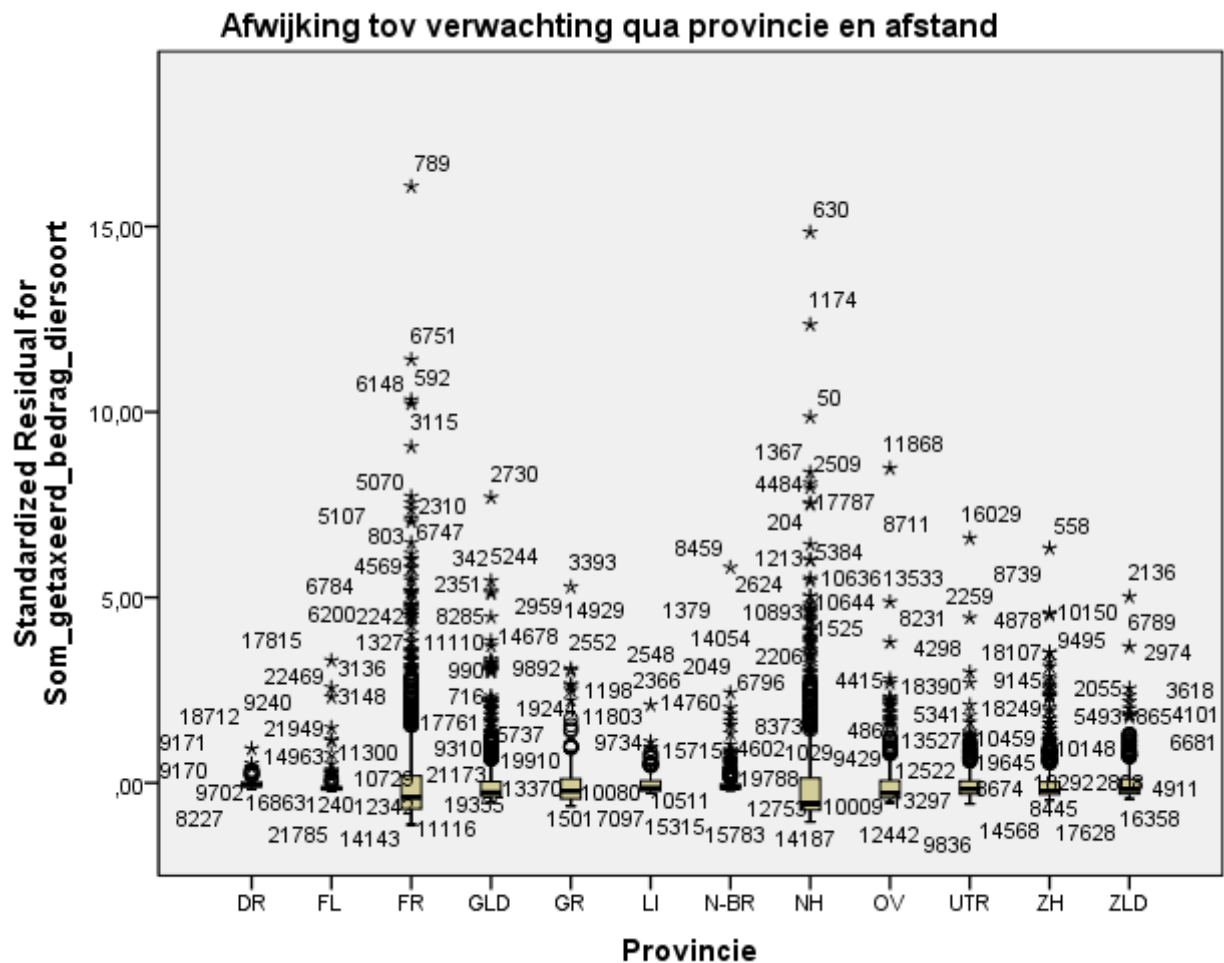
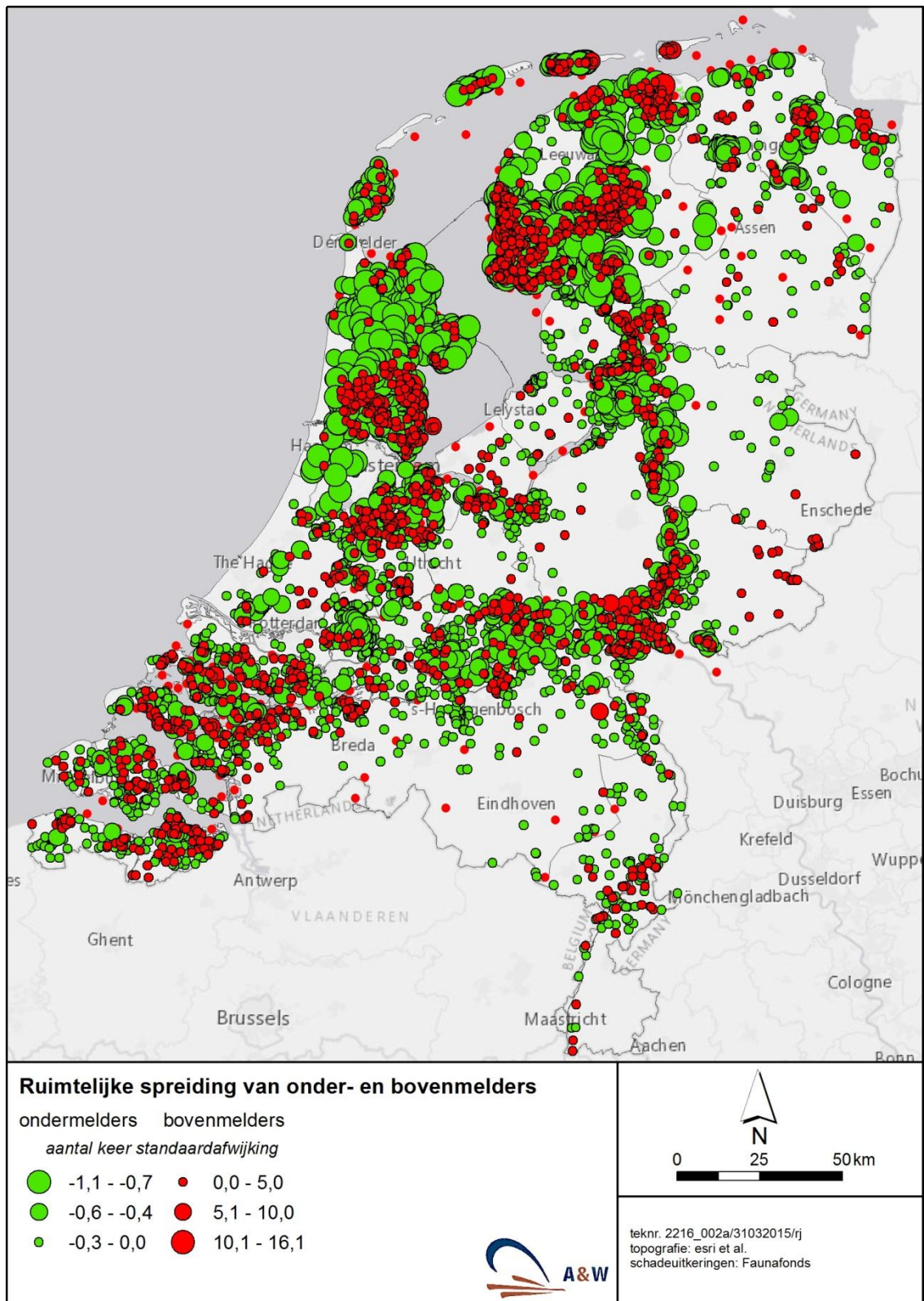

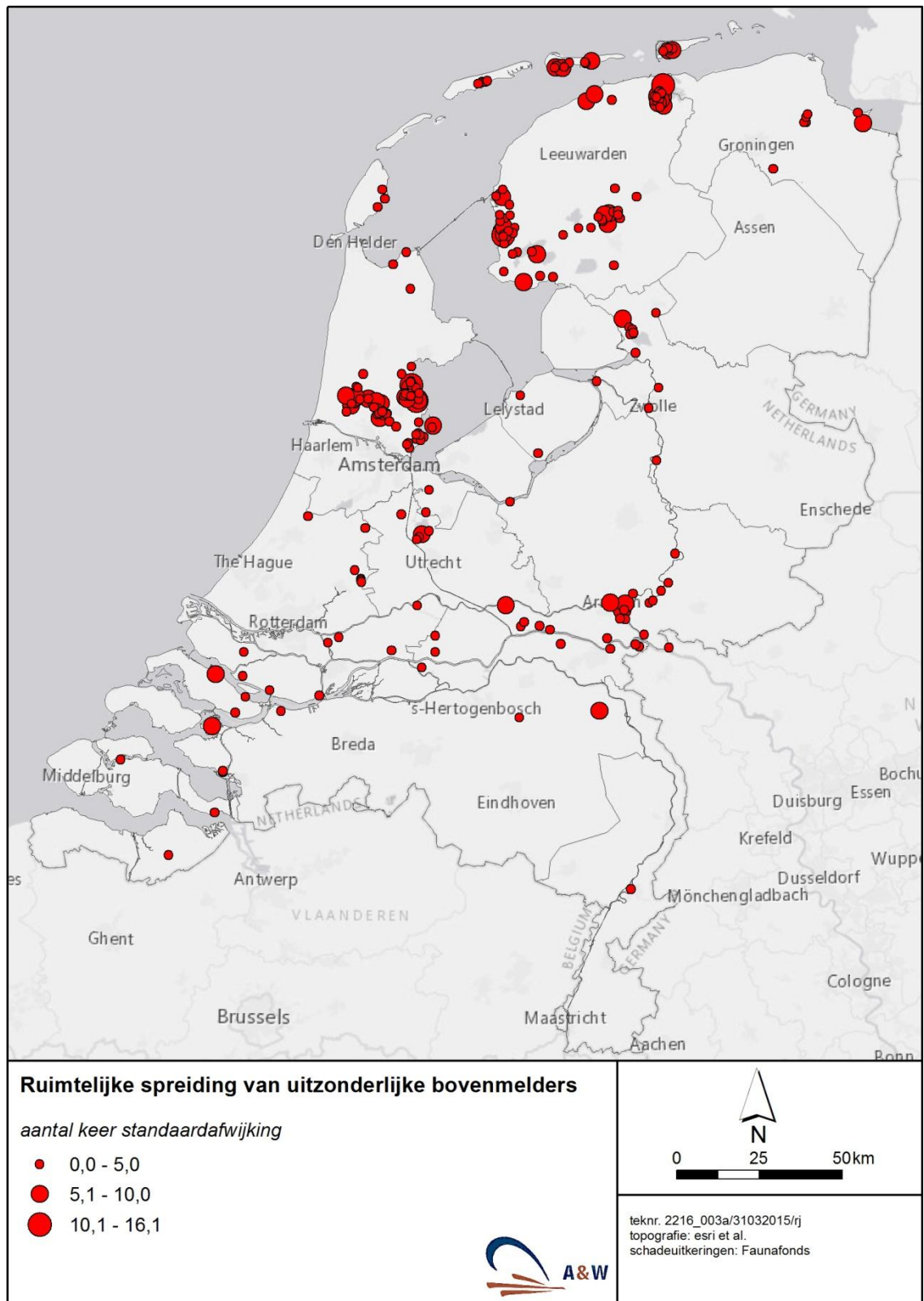
Fig 1. Afwijkingen tov de verwachte waarde op grond van Provincie en afstand tot slaappleaats of foerageergebied zijn het grootst in FR NH en GLD.

Tabel 2. Uitzonderlijke bovenmelders (zie kaart 3) claimen vooral op gras en een beetje op graan. Iets meer nog zelfs dan de rest van de melders in het databestand. Er wordt door beide categorieën nauwelijks geclaimd (2,5 % samen) op overige gewassen.

Gewas	uitzonderlijke bovenmelders	rest
grasland, blijvend	92%	87%
grasland, nieuw ingezaaid	1,3%	2%
graszaad	0,5%	1,2%
wintergraan	3%	7%
zomergraan	0,5%	0,6%

Kaart 2 indruk van de geografische locatie van boven- en ondermelders. Groene bolletjes zijn ondermelders en rode zijn bovenmelders. De stippen zijn groter naarmate de afwijking van de provinciale verwachting groter is (het gestandaardiseerde residu uit figuur 1).

Kaart 3 De 236 uitzonderlijke bovenmelders. Dat zijn de melders die meer dan 2 standaardafwijkingen boven het provinciale verwachting liggen en bedragen getaxeerd krijgen die groter zijn dan 5.000 euro. Zij zijn samen goed voor 31% van de uitgekeerde gelden in de studieperiode. De stippengrootte varieert als in kaart 2.

4 Resultaten: interviews en bedrijfsbezoeken

4.1 Ruimtelijke selectie

In de database van BIJ12 is een onderverdeling gemaakt van relaties met boven- en onder gemiddelde gewassenschade in de periode 2009-2013. In het vorige hoofdstuk is uitgewerkt hoe deze onderverdeling tot stand is gekomen (zie H3). Hieruit zijn meerdere relaties (bedrijven) geselecteerd met een bovengemiddeld hoge gewassenschade, en wel de groep van uitzonderlijke bovenmelders (zie tabel 1). Hierbij zijn met name relaties geselecteerd die schade claimen buiten bestaande foerageergebieden of andere ganzen overeenkomsten, in Friesland, Noord-Holland en Utrecht. Vervolgens zijn, gekoppeld aan deze 'bovenmelders' relaties geselecteerd in de directe omgeving die geen of nagenoeg geen gewassenschade hebben gemeld.

4.2 Telefonische interviews, en bedrijfsbezoeken

Voor de telefonische interviews zijn vragenlijsten opgesteld, toegesneden op de veel- of ondermelder. Deze treft u in de bijlage aan. Zowel bij de veel- als ondermelder wordt contact opgenomen met de betreffende jager of een vertegenwoordiger van combinatie van jagers die actief is met beheer en schadebestrijding gericht op ganzen. Hiervoor zijn ook twee specifieke vragenlijsten opgesteld en als bijlage bijgevoegd. De gestelde vragen hebben betrekking op de aard en de ligging van het bedrijf, de gewassen en de oppervlaktes daarvan. Ook gaan ze over de gemelde en de getaxeerde ganzenschade en de timing daarvan (winter of zomer). Vervolgens gingen we in op de mogelijke en werkelijk genomen maatregelen om de ganzenschade te beperken. We vroegen naar de effectiviteit daarvan en naar mogelijke verbeterpunten. Dit deden we onder andere door te bespreken waarom collega's in de nabije omgeving meer of minder ganzenschade hadden.

Niet met alle geselecteerde bedrijven is het gelukt om telefonisch contact te krijgen. Soms was het telefoonnummer niet juist of werkte niet, soms werd niet opgenomen ondanks meerdere pogingen, soms lukte het niet om een juist moment te vinden voor het interview. In dat geval zijn nabijgelegen relaties gebeld die op grond van de dezelfde criteria tevoren al waren geselecteerd als reserve. In tabel 2 staat welke telefonische interviews daadwerkelijk zijn afgenomen.

Voor de gesprekken tijdens de bedrijfs- en veldbezoeken zijn dezelfde vragen gebruikt als voor de telefonische interviews. De reden om de bedrijven te bezoeken is een verdiepingsslag te kunnen maken. Bij de selectie zijn nu ook bedrijven (zowel boven- als ondermelders) opgenomen die geheel of gedeeltelijk in een foerageergebied liggen. De betreffende ganzenschade heeft of betrekking op percelen buiten deze foerageergebieden of op ganzenschade veroorzaakt in de zomerperiode.

Welke gesprekken daadwerkelijk zijn gevoerd op de bedrijven of bij de jagers thuis is ook gegeven in tabel 2. In enkele gevallen is door de boer de voorkeur aan gegeven om de gesprekken samen met de jager te doen. De gesprekken tijdens de bedrijfsbezoeken hebben geen nieuwe punten aan het licht gebruikt. Wel is hier en daar het detailniveau groter van de antwoorden. Tegenstrijdigheden zijn niet geconstateerd.

Tabel 2. Gevoerde gesprekken per telefoon of tijdens bedrijfsbezoek.

Aard respondent	Telefonische interviews	Bedrijfsbezoek
bovenmelders	15	8
ondermelders	14	8
jagers bovenmelders	9	8
jagers ondermelders	5	7
totaal	43	28

Hieronder worden de interviews uitgewerkt in de volgorde bovenmelder, ondermelder, jager bovenmelder en jager ondermelder. Aan de hand van antwoorden per vraag wordt een korte beschrijving gegeven.

Beschrijving bovenmelders

Vraag 1 over de aard van het bedrijf: Het zijn alle melkveebedrijven, waarvan 1 biologisch. Soms in combinatie met schapen of klein deel akkerbouw. Het aandeel huiskavel is groot. Meestal liggen veldkavels binnen een straal van 3-5 km van het adres. De bedrijven hebben gemiddeld 91 ha gras, graan of graszaad.

Vraag 2 over de gewassen: Het overgrote deel is grasland met enkele keren een combinatie met mais, graan of aardappelen of bieten.

Vraag 3 over schade en maatregelen: De winter en voorjaarsschade inclusief de eerste snee is het grootst. Veel en grote aantallen ganzen worden genoemd. Kol- Brand- en Grauwe ganzen worden het vaakst genoemd. Een aantal keer is vermeld dat (een deel van) de betreffende percelen in of naast Vogelrichtlijngebied/Natura2000-gebied liggen, of volledig omringd zijn door ganzenfoerageergebied. Soms is weidevogelbeheer genoemd waardoor er in voorjaar geen preventieve middelen en afschot wordt toegepast. Schade door overzomerende ganzen kan een belangrijk deel van de schade zijn (tot meer dan de helft van het getaxeerde bedrag) nabij natuurgebied.

Alle passen afschot toe en het merendeel ook preventieve middelen. Een aantal geeft aan geen preventieve middelen meer toe te passen omdat het, in hun optiek, niet helpt en veel tijd kost. Het varen met een boot tussen de percelen door verjaagt veel ganzen.

Tevens is gemeld dat ganzenschade niet in de BEX-methode is opgenomen waardoor de kringloop gedachte in gedrang komt. Een deel van de gewasopbrengst wordt via ganzen afgevoerd, maar dit aspect komt in de huidige boekhouding m.b.t. de mineralen balans en bemesting niet terug.

Bij vraag 4, naar mogelijk effectieve maatregelen, wordt aangegeven dat er meer afschot mogelijkheden zouden moeten zijn, en minder regels. Meerdere respondenten hebben aangegeven dat de ganzenpopulatie alleen verkleind kan worden als alle maatregelen: afschot, vangen en eierprikken overal wordt toegepast. Eén bedrijf heeft aangegeven aan dat de populatie alleen teruggebracht kan worden door inzet van het leger. Een enkeling vermoedt dat er zoveel winterganzen zijn dat beheer naar een kleinere populatie niet meer mogelijk is. Gemotiveerde jagers zijn belangrijk en het is zaak hen gemotiveerd te houden. Soms worden de jagers door burgers uitgescholden als zij bezig zijn met schadebestrijding (Lanters *et al* 2013).

Bij vraag 5: Als reden waarom collega's in de nabije omgeving minder schade hebben, worden landschappelijke oorzaken aangevoerd (ligging t.o.v. dorp, windmolens, weidevogel broedgebied, of Vogelrichtlijn/Natura2000-gebied) en verschillen in beheer (grasland beheer, aanwezigheid vos). Bovenmolders geven vaker (63%) aan een betere kwaliteit grasland te (moeten) hebben wat meer ganzen aantrekt.

Nagenoeg alle respondenten hebben namen en telefoonnummers van jagers en taxateurs doorgegeven.

Beschrijving ondermolders:

De aard van het bedrijf (vraag 1) is wederom voor het merendeel melkveehouderij, maar er zijn ook een paar schapenbedrijven al dan niet in combinatie met paarden, en verkoop van ruwvoer. De bedrijven zijn meer divers als bij de bovenmolders en kleiner van omvang. Het gemiddelde areaal gras is 29 ha, hetgeen een derde is van bij de bovenmolders (gepaarde T-test, $p = 0.0005$, $n = 36$).

Ten aanzien van de geteelde gewassen (vraag 2) geldt dat ook hier het merendeel vooral grasland beheert, en vervolgens graan, aardappelen, mais en een beetje bieten en uien.

Op afstand van natuurgebied wordt, op een paar respondenten na, aangegeven dat er geen of nagenoeg geen gewassenschade is opgetreden. Nabij natuurgebieden is er echter wel ganzenschade bij alle respondenten.

Op de vraag of er geen ganzen zijn of dat er niet wordt gemeld (vraag 4) wordt vaak aangegeven dat er weinig of geen ganzen op de percelen komen. Hiervoor kon altijd een reden voor worden aangegeven. Het gaat om winterganzen en in iets minder mate om zomerganzen. Een aantal keer wordt aangegeven dat er wel veel ganzen komen, dat dat een paar keer is gemeld maar dat men is gestopt om schadevergoeding aan te vragen vanwege rompslomp en afwijzingen in het verleden (Guldmond *et al* 2013). Een bijzondere bevinding uit de Provincie Utrecht betrof een relatie die geen schade kreeg uitgekeerd omdat de pacht prijs naar inzicht van het Faunafonds te laag zou zijn. Bij een lage pacht prijs of een vergoeding voor beheer heeft het Faunafonds bepaald dat het hier pacht of beheer van natuurgronden betreft waar faunaschade verwacht mag worden en eventuele faunaschade verdisconteerd is in de pacht prijs of beheersvergoeding.

Gevraagd naar de reden waarom één of meer collega's in de omgeving wel veel ganzenschade heeft volgen dezelfde antwoorden als bij de bovenmolders. Het zijn landschappelijke oorzaken (verder van het dorp, dichterbij rust- en broedplaatsen) en verschillen in beheer. Bij het grasland beheer wordt de weidegang expliciet benoemd en de gewaskeuze. Boeren die ondermelden maken soms -al dan niet bewust – een andere gewaskeuze. Daarnaast wordt als mogelijke reden genoemd dat de bedrijven met meer ganzenschade groter zijn, hetgeen in overeenstemming is met de feiten.

Het merendeel van de respondenten heeft namen en telefoonnummers van jagers en taxateurs doorgegeven.

Jagers behorend bij bovenmolders

De jagers die betrokken zijn bij schadebestrijding op percelen van bovenmolders geven aan vaak te komen. Vaak 2/3 keer per week, soms vaker. Soms reageren de jagers op een melding dat er ganzen zijn, waarna afschot wordt gepleegd. Er worden 10-tallen tot honderden geschoten afhankelijk van het aantal aanwezige dieren. Een paar keer geven de jagers aan dat

afschot niet is toegestaan vanwege de ligging van een Vogelrichtlijn- of Natura2000-gebied, dan wel weidevogelbeheer in de nabijheid.

Het gaat nagenoeg alleen om melkvee bedrijven, en de jacht vindt nagenoeg alleen op grasland plaats.

Het merendeel van de schade (vraag 3) heeft betrekking op de late winter en het voorjaar (1e snede).

De jagers geven aan dat meer schade optreedt dicht bij rust- en broedgebied. Andere oorzaken voor optredende schade kunnen volgens hen zijn dat er minder jagers in het veld zijn. Dit heeft er mee te maken dat de lol er van af gaat omdat jagers uitgescholden worden door burgers bij schadebestrijding door afschot. Er is een toename van het aantal regels en een verplichting om dingen per computer te doen. De noodzaak hiervan wordt niet gezien. Dit ondermijnt de motivatie.

Regelmatig kon geen afschot worden gemeld omdat dit meerdere jagers (combinanten) wordt uitgevoerd en ieder zijn afschot apart rapporteert. Gezien de voorschriften van ontheffingen en optreden van de handhaving kan geen afschot van broedparen of koppels worden uitgevoerd. Tevens is gemeld dat door juridische procedures ontheffingen enige tijd niet gebruikt konden worden.

Op de vraag (vraag 5) of zij maatregelen kunnen aangeven waardoor zij wel de ganzenschade effectief zouden kunnen bestrijden, wordt met name aangegeven dat er behoefte is aan meer mogelijkheden tot afschot en minder regels. Dus toepassing van afschot (verruiming in tijd en zomer en winter), vangen en eierprikken in alle gebieden. Zorgen voor meer draagvlak bij de burgers (Lanters ec 2013).

Jagers behorend bij ondermelders

We hebben met een twaalfstal jagers gesproken die verantwoordelijk zijn voor percelen bij ondermelders, en daar komen geen andere gezichtspunten uit naar voren.

4.3 Consulent Faunafonds

Uit ons interview met de consultant van het Faunafonds in Noord-Holland volgen de volgende observaties:

- Boeren hebben goed gras waar ganzen gek op zijn. Ook ganzen kiezen vaak voor de gemakkelijkste weg en zoeken de dichts bij zijnde landbouwpercelen op. Daarnaast hebben ze soms ook voorkeur voor bepaalde percelen.
- Discussie over vergoeden van de schade zal altijd blijven, maar de lijn van het Faunafonds is dat de eventuele uitkering en tegemoetkoming is en dat schade voorkomen dient te worden.
- Het is inderdaad zo dat individuele preventieve maatregelen vaak maar korte tijd werkzaam zijn.
- Door meer afwisseling bij het toepassen van preventieve maatregelen kan de werking wel worden verbeterd. Dit vraagt wel meer investeringen en (veel) meer tijd, maar bij hoog salderende gewassen moet hier toch ruimte voor zijn?
- Ook door meer gecoördineerd afschot kan schadebestrijding worden verbeterd.
- Als partijen de doelstelling hebben uitgesproken om de ganzenpopulatie in de zomer aanzienlijk te verkleinen moet hier ook door alle partijen uitvoering aan gegeven

worden. Partijen moeten duidelijker aan hun achterban aangegeven/uitleggen dat er geen andere keuzes (meer) zijn.

- In NH zijn in het verleden soms ontheffingen door juridische uitspraken op bezwaar en beroep ingetrokken. Dit leidde tot nieuwe aangepaste ontheffing en extra beperkingen en/of voorschriften. Dit bevorderde de duidelijkheid niet.
- Aantal keer zijn jachtaktes ingetrokken om dat de voorschriften van de ontheffingen niet goed zijn opgevolgd.
- Een consistent en eenvoudig uit te voeren beleid, waarin ook ruimte is voor ontheffing op basis van dreigende schade, is wenselijk.

Conclusies

Bij bovenmelders is goed te verklaren waarom zij veel gewassenschade hebben: Het zijn structureel grotere bedrijven en vaak liggen ze landschappelijk gezien ongunstiger dan ondermelders. Dit speelt op grotere ruimtelijke schaal (waterrijke gebieden van Nederland, beschermde watervogelgebieden), maar ook binnen een bepaalde streek (relatief vaker ver van het dorp of dichterbij beschermd gebied).

Bij ondermelders is veelal het geen ganzen hebben de oorzaak dat er ook geen gewassenschade is. Zijn er wel ganzen dat is de rompslomp en ervaringen in het verleden de reden waarom geen gewassenschade wordt gemeld. In een enkel geval is door het Faunafonds geen schade uitgekeerd met de reden dat de pacht prijs, naar inzien van het Faunafonds, te laag zou zijn.

We hebben geen respondenten gesproken die er werkelijk in slagen om, in aanwezigheid van grote aantallen ganzen, gewasschade grotendeels te voorkomen. Wel blijkt uit de interviews dat fanatiek jagen (zo nodig dagelijks) en een aangepaste gewaskeuze de schade kan reduceren, zij het dat dit ook kosten met zich meebrengt. Soms worden relaties gedwongen tot een andere gewaskeuze als gevolg van de aanwezigheid van grote aantallen ganzen.

Ontheffingen zijn niet altijd van kracht geweest vanwege juridische procedures en de ontheffing voor broedparen/koppels is niet uitvoerbaar vanwege de voorschriften en op treden van de handhavers Flora- en faunawet.

Voor de toekomst geldt een complicatie dat ganzenvraat niet is opgenomen in BEX, zodat een boer wellicht geen goede bemesting toe zal kunnen passen.

5 Discussie, conclusies en advies

5.1 Discussie en conclusies

Hieronder worden de drie vragen beantwoordt zoals die in de inleiding zijn geformuleerd:

- 1) Welke oorzaken zijn aanwijsbaar voor het feit dat bepaalde gebieden c.q. clusters van bedrijven aanzienlijk vaker een beroep doen op het Faunafonds dan hun naburige collega's buiten deze gebieden?

Op grote ruimtelijke (d.w.z. nationale) schaal zijn er concentraties van schade langs de rivieren, de kust en bij de overige waterrijke gebieden. Deze zijn volledig verklaarbaar uit de verspreiding van ganzen op landelijke schaal ofwel de afstand van een perceel tot een ganzenslaapplaats.

Op regionale schaal (of kleiner) zijn er bovenmelders en ondermelders vastgesteld. Die categorieën zijn echter naast elkaar te vinden en niet duidelijk ruimtelijk te onderscheiden. De oorzaken voor deze verschillen zijn dus niet alleen afstand tot slaap- of rustplaats maar ook:

- a. een aanzienlijk grotere oppervlakte van het bedrijf;
- b. de ligging ten opzichte van verstorende elementen in de directe omgeving;
- c. meer ervaring en kundigheid om machtigingen/toestemming gebruik van ontheffingen aan te vragen bij de FBE's; en
- d. meer ervaring en kundigheid om faunaschade vergoeding aan te vragen bij het Faunafonds.

De oorzaak ligt niet in een effectievere preventie of afschot bij ondermelders in vergelijking tot bovenmelders. Bij beide groepen zijn alle middelen ingezet zoals redelijkerwijs kan worden verwacht. Dat ontkent niet dat verdere zeer intensivering van ver- en bejaging tot verdere reductie zal leiden. Maar dat zou permanente beschikbaarheid van jager en boer vereisen (Lensink *et al* 2013).

- 2) Welke oorzaken zijn aanwijsbaar voor het feit dat in zich deze hierboven beschreven gebieden ook bedrijven bevinden die aanzienlijk minder vaak of geen beroep doen op het Faunafonds?

De oorzaken dat ondermelders, in gebieden met ganzen, minder faunaschade hebben is met name toe te schrijven aan (een combinatie van) de volgende redenen:

- a. een aanzienlijk kleinere bedrijfsoppervlakte;
- b. een ander type bedrijf
- c. een minder intensieve bedrijfsvoering;
- d. beter bereikbare kavels;
- e. ligging ten opzichte van verstorende elementen zoals het dorp of windmolens

In sommige gevallen spelen daarnaast nog de volgende redenen:

- f. andere gewassen keuze;
- g. minder ervaring en minder kundigheid om machtigingen/toestemming gebruik van ontheffingen aan te vragen bij de FBE's;
- h. minder motivatie of geringere kundigheid om faunaschade vergoeding aan te vragen bij het Faunafonds;

De reden achter punt g en h is:

- De noodzaak tot het toepassen van zinloos geachte preventieve maatregelen. Men meent dat het effect in geen verhouding staat tot de kosten en inspanning;
 - de administratieve rompslomp bij het (digitaal) aanvragen van een schade vergoeding.
- 3) Kan, gegeven deze kennis, het beroep dat deze bedrijven op het Faunafonds doen voor schadetegemoetkomingen worden beperkt?

Nee, zolang de boeren en jagers dezelfde preventieve middelen tot hun beschikking hebben, niet. Alle respondenten vertrouwen er niettemin op dat schades lager zullen uitvallen door de populatie te verlagen in de zomer, maar ook in de winter. Mogelijk heeft een consistent en eenvoudig uit te voeren beleid, waarin ook ruimte is voor ontheffing op basis van dreigende schade een positief effect. Dit omdat het de effectiviteit van de schadebestrijding ten goede komt en frustratie verminderd.

5.2 Wet- en regelgeving

De wet en regelgeving met betrekking tot ontheffingen en aanwijzingen zijn zeer veranderd. Juridische uitspraken op bezwaarschriften maakten het noodzakelijk om ontheffingen en aanwijzingen aan te passen gedurende de onderzoeksperiode. Ook na de studie periode zijn er veranderingen. Vanaf 2014 geldt winterrust voor ganzen vanaf december. Vanaf 2016 zal het mogelijk vier maanden winterrust worden vanaf 1 november, waarbij dus geen afschot meer is toegestaan. Het beleid is tot op heden niet consistent.

Per provincie blijken de ontheffingen en aanwijzingen van elkaar te verschillen zonder dat duidelijk is waarom deze moeten verschillen. Ontheffingen en aanwijzingen blijken (hierdoor?) niet robuust genoeg om gerechtelijke procedures te doorstaan. Vervolgens bestaat de indruk dat met kleine wijzigingen deze worden opgelapt om er toch mee verder te gaan. De verschillen en wijzigingen zijn geen versterking van duidelijkheid of eenduidigheid. Dit komt de schadebestrijding niet ten goede.

De winterganzen trekken ook naar gebieden buiten Nederland. Een beleid dat alleen op Provinciaal niveau wordt ontwikkeld en uitgevoerd kan daarom niet toereikend zijn, als populatiebeheer een onderdeel daar deel uit van zou maken. Het is zaak om hiertoe een, op gedegen wetenschappelijke basis gefundeerd, internationaal beheer te formuleren. Geadviseerd wordt om hierbij de lijnen te volgen zoals uitgezet in het voorbeeld van het Internationale Flyway beheerplan voor de Kleine rietgans (Madsen *et al* 2012). De kans dat een dergelijk beleid consistent en uitvoerbaar zal zijn is groter als er een goede wetenschappelijke basis wordt gelegd en er een gedegen monitoring wordt uitgevoerd. De zomerganzen verdienen een beleid dat ten minste op provinciaal niveau is afgestemd.

5.3 Advies

- Ontwikkel een consistent en robuust beleid, met gedegen juridische onderbouwing, waarbij provinciale afstemming een voorwaarde is.
- Uitvoerders van ontheffingen, aanwijzingen en vrijstellingen moeten zich gesteund voelen door beleidsverantwoordelijken, politiek en betrokken partijen.

- Indien populatiebeheer van winterganzen onderdeel uitmaakt van het beleid, dan is een internationaal afgestemd beheerplan met een goede wetenschappelijke basis en gedegen monitoring wenselijk.

6 Literatuur

Guldemond, J.A., den Hollander, H.J., van Well, 2013. E.A.P. & D.D.J. Keuper Kosten en baten voor de landbouw van schadesoorten. CLM 813- 2013. CLM Onderzoek en Advies, Culemborg.

Lensink, R., Strucker, R.C.W. & D. Beuker 2014. Effectiviteit verschillende regiems van verjaging en afschot in relatie tot schade aan akkerbouwgewassen in de Hoekse Waard 2012-2013. rapport no 14-022. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Lanters, R., Kruft, A. & C. Hoon, 2013. Motivatie voor schadebestrijding. Een onderzoek naar de motivatie van jagers en grondgebruikers voor beheer en schadebestrijding. Wing rapportnummer: 1302 Wing B.V, Wageningen.

Madsen, J. & Williams, J.H. (Compilers) 2012. International Species Management Plan for the Svalbard Population of the Pink-footed Goose *Anser brachyrhynchus*. AEWA Technical Series No. 48. Bonn, Germany

Aanwijzing exoten en verwilderde dieren provincie Friesland

Ontheffingen Grauwe gans, Kolgans en Brandgans provincie Friesland

Verordening schadebestrijding dieren Fryslân 2005 w.o. Grauwe gans en Kolgans
Aanwijzing vangen Grauwe ganzen provincie Noord Holland

Ontheffingen Grauwe gans, Kolgans en Brandgans provincie Noord-Holland

Ontheffing Grauwe gans en Kolgans provincie Noord-Holland

Aanwijzing vangen Grauwe ganzen en Brandganzen provincie Utrecht

Ontheffingen Grauwe gans, Kolgans en Brandgans provincie Utrecht

Vrijstelling Grauwe gans en Kolgans provincie Utrecht

Bijlage 2 Vragenlijsten

A Ondermelders ganzenschade	
naam	
adres	
woonplaats	
telefoon	
email	
A Ondermelders ganzenschade	
1 Soort bedrijf: melkvee, rundvee, vlees, akkerbouw, vollegronds groenteteelt (combinatie mogelijk). Hoe groot is het bedrijf en wat is de ligging t.o.v. uw postadres?	
2 Welke gewassen en oppervlakte: gras, graszaad, wintertarwe, zomertarwe, wintergerst, zomergerst, aardappelen (consumptie, pootgoed, zetmeel), bieten, wortelen, kool (boeren, bloem, spruit ed).	
3 Heeft u geen of nagenoeg geen gewassenschade veroorzaakt door ganzen?	
4 Zo nee, zijn er geen of nagenoeg geen ganzen op uw percelen en zo ja welke ganzen zijn dit en welke maatregelen neemt u en hoe vaak en hoeveel: preventief incl. afschot?	
5 Zo nee, kunt u aangeven waarom één of meer collega's in uw omgeving wel veel ganzenschade heeft of hebben en u niet?	
6 U heeft wel ganzenschade, betreft het zomer- en/of winterperiode, welke gewassen betreft dit en waarom de ganzenschade niet ingediend bij het Faunafonds: verzoek afschot is te lastig, vereiste preventieve maatregelen kosten te veel tijd, jacht niet verhuurd, jagers willen niet of hebben te weinig tijd, aanvraag procedure bij Faunafonds is te lastig?	
7 Kunt u ons de contactgegevens van betrokken lokale jagers verstrekken? naam telefoon	
8 Kunt u ons de naam van de taxateur verstrekken? naam telefoon	

B veelmelders ganzenschade	
	naam
	adres
	woonplaats
	telefoon
	email
B veelmelders ganzenschade	
1	Soort bedrijf: melkvee, rundvee, vlees, akkerbouw, vollegronds groenteteelt (combinatie mogelijk). Hoe groot is het bedrijf en wat is de ligging t.o.v. uw postadres?
2	Welke gewassen en oppervlakte: gras, graszaad, wintertarwe, zomertarwe, wintergerst, zomergerst, aardappelen (consumptie, pootgoed, zetmeel), bieten, wortelen, kool (boeren, bloem, spruit ed).
3	Ter verificatie: Welke gewassen hebben ganzenschade, en welke periode betreft dit: zomer en/of winter? Welke maatregelen (preventief incl afschot) neemt u om de ganzenschade te beperken en waarom zijn deze niet (voldoende) effectief?
4	Kunt u maatregelen aangeven waardoor u wel de ganzenschade effectief zou kunnen bestrijden?
5	Kunt u aangeven waarom één of meer collega's in uw omgeving geen of heel weinig ganzenschade heeft of hebben en u wel?
6	Kunt u ons de contactgegevens van betrokken lokale jagers verstrekken? naam telefoon
7	Kunt u ons de naam van de taxateur verstrekken? naam telefoon

C jagersondermelders ganzenschade	
	naam
	adres
	woonplaats
	telefoon
	email
1	Bij welk soort agrarisch bedrijf past u ganzenafschot om gewassenschade te bestrijden toe: melkvee, rundvee, akkerbouw, vollegroondsgroenteteelt (combinaties mogelijk). Hoe vaak doet u dat, wanneer precies en hoeveel: grauwe, kol, brand, Nijl, Canadese
2	Welke gewassen en oppervlakte: gras, graszaad, wintertarwe, zomertarwe, wintergerst, zomergerst, aardappelen (consumptie, pootgoed, zetmeel), bieten, wortelen, kool (boeren, bloem, spruit ed).
3	Hebben ganzen geen of zeer beperkte gewassenschade veroorzaakt in winter en/of zomerperiode en welke?
4	Zijn hiervoor oorzaken aan te wijzen: geen of zeer beperkt aantal ganzen, preventieve maatregelen en welke en/of verjagend afschot, andere oorzaken? Zijn er landschappelijke redenen waarom ganzen daar niet graag zijn?
5	Is er volgens u wel schade maar wordt vergoeding van de gewassenschade niet aangevraagd?
6	Waarom wordt dit volgens u niet aangevraagd?

D jagers veelmelders ganzenschade	
	naam
	adres
	woonplaats
	telefoon
	email
1	Bij welk soort agrarisch bedrijf past u ganzenafschot om gewassenschade te bestrijden toe: melkvee, rundvee, akkerbouw, vollegrondsgroenteteelt (combinatie mogelijk). Hoe vaak doet u dat, wanneer precies en hoeveel: grauwe, kol, brand, Nijl, Canadese
2	Welke gewassen en oppervlakte: gras, graszaad, wintertarwe, zomertarwe, wintergerst, zomergerst, aardappelen (consumptie, pootgoed, zetmeel), bieten, wortelen, kool (boeren, bloem, spruit ed).
3	Hebben ganzen (veel) gewassenschade veroorzaakt in winter en/of zomerperiode en welke?
4	Zijn hiervoor oorzaken aan te wijzen: (veel) aantal ganzen, preventieve maatregelen (werken onvoldoende) en/of verjagend afschot, andere oorzaken? Zijn er landschappelijke redenen waarom ganzen daar graag zijn?
5	Kunt u maatregelen aangeven waardoor u wel de ganzenschade effectief zou kunnen bestrijden?

A large flock of geese is gathered in a green field in the foreground. In the background, there is a farm with several buildings, including a prominent barn with a dark roof, and several bare trees. The sky is overcast and grey.

Bezoekadres

Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden

Postadres

Postbus 32
9269 ZR Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
Fax 0511 47 27 40
info@altwym.nl

www.altwym.nl